

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Facultatea de Litere

Școala Doctorală de Studii Filologice

Basmul englez modern și imaginarul fantastic

Rezumatul tezei de doctorat

Coordonator științific

Prof. Univ. Emerit Rodica Albu

Doctorand

Bahnă N. Liliana

Structura tezei

Argument

I. Introducere

I.1. O perspectivă hermeneutică asupra basmului – obiectivele și metodele cercetării

I.2. Basmul – prezentare generală

I.3. Basmul și literatura *fantasy*

I.4. Basmul între fantastic și miraculos

I.5. De la mit la basm

I.6. Basmul ca alegorie și parabolă

II. Fantasticul tragic: Oscar Wilde

II.1. Exigențele iubirii sau despre bine, adevăr și frumos

II.2. Condiția umană între contingent și ideal sau despre statutul personajului din basm.
Sacrificiul și jertfa de sine

III. Fantasticul paradoxal: Lewis Carroll

III.1. Lumea din vis

III.2. Ludicul ca viziune asupra lumii. Paradoxul și logica absurdului

IV. Fantasticul alegoric: C. S. Lewis

IV.1. Tărâmul de dincolo. Spațiul și timpul

IV.2. Credință și cunoaștere de sine

IV.3. Simbolismul sacru al luptei dintre bine și rău

V. Fantasticul mitic: J.R.R. Tolkien

V.1. Căutarea (*the Quest*) ca aventură a cunoașterii. Inițierea ca moarte și înviere rituală

V.2. Miraculosul ca manifestare a spiritualului (*ruptura de nivel*)

V.3. Modelul cavaleresc și etosul eroic

VI. Concluzii

VII. Bibliografie

Rezumat

Teza de doctorat *Basmul englez modern și imaginarul fantastic* pornește de la ideea că basmul, atât cel popular, cât și cel literar, nu reprezintă nici pe departe un gen destinat doar copiilor, ci el se adresează unui public larg și variat, interesat de prezentarea unor probleme metafizice, perene, sub forma unor alegorii sau parabole, adică sub înfățișarea unor texte poetice cu încărcătură simbolică, capabile să reliefeze aspectele semnificative, tainice, ale realității. În acest context, premisele teoretice sunt cele oferite de exegeți precum G. Călinescu care consideră această specie literară ca o „oglundire a vieții în moduri fabuloase” (1965, p. 5) subliniind că ea reprezintă „un gen vast, depășind cu mult romanul, fiind mitologie, etică, știință observație morală etc” (ibidem, p. 9). Jack Zipes lărgeste și mai mult domeniul, afirmând că basmul este o formă de artă subversivă, născută din interacțiunea socială și având un rol pedagogic deosebit de important. Deși nu i se cunosc încă originile, basmul păstrează, conform lui V. I. Propp, o legătură substanțială cu valorile lumii arhaice, ce nu și-au pierdut actualitatea, transformându-le în teme și motive cu certe valențe filosofice. Pentru Mircea Eliade, acest tip de narațiune pare să se apropie cel mai mult de mit, în sensul că el livrează un model de inițiere la care cititorul este invitat să participe și să regăsească, chiar și pentru o scurtă perioadă de timp, coordonatele sacre ale existenței.

„Uneori basmele”, remarcă C.S. Lewis, „ pot spune cel mai bine ce e de spus” (2011, p. 80) deoarece „povestea există numai ca un vehicul pentru altceva” (ibidem, p. 25), adică scopul ei este „să prezinte ceea ce perspectivele înguste și disperant de practice ale vieții exclud” (ibid., p. 35). Aceasta nu înseamnă totuși că „logica unui basm nu este la fel de strictă ca cea a unui roman realist, deși e diferită” (ibid., p. 39).

Faptul că în basme apar zâne, uriași, balauri, etc. nu trebuie să inducă senzația că ele se adresează doar copiilor și vârstei lor inocente. Aceste personaje supranaturale au în mod clar funcția de a crea *imaginea* unei alte lumi, a altei realități – cea a spiritului, în opinia lui C.S. Lewis – unde lucrurile își dezvăluie adesea o identitate diferită de cea cunoscută nouă din viața reală. De aceea, basmul „ne pune dinaintea ochilor o imagine a realității așa cum se poate să fie ea undeva mai aproape de miezul ei” (ibidem, p. 30). C. G. Jung împărtășea credința că „basmul eliberează Arhetipuri care locuiesc în inconștientul colectiv, iar când citim un basm bun ne conformăm vechiului precept *cunoaște-te pe tine însuși*” (apud C. S. Lewis, 2011, p. 69). Cu alte cuvinte, basmul valorifică o întreagă mitologie, el ne pune în contact cu tradiții, credințe și rituri străvechi (v. V. I. Propp, *Rădăcinile istorice ale basmului*

fantastic, 1973). Și ca acest cadru teoretic să fie complet, nu trebuie omisă descrierea basmului făcută de J.R.R. Tolkien. În celebrul său eseu *On Fairy-Stories* autorul își exprimă convingerea că o poveste, pentru a fi cu adevărat gustată, are nevoie de un cititor adult în stare să-i descifreze sensul și mesajul, *eucatastrofa* – plăcerea compensatorie a unui final fericit – având capacitatea de a declanșa o veritabilă emoție de tip cathartic.

Axându-se pe aceste repere, lucrarea de față abordează basmul englez cult/modern propunând o analiză a celor mai reprezentative texte prin care acest gen se definește și este recunoscut. Corpusul include operele semnate de patru mari autori englezi – Lewis Carroll, Oscar Wilde, J.R.R. Tolkien și C. S. Lewis. Punând accentul pe valențele imaginarului fantastic, așa cum este acesta ilustrat în creațiile scriitorilor menționați, interpretarea noastră se concentrează, în primul rând, pe ideea de *sens* și *semnificație*, pe decodarea mesajului încifrat în text și pe revelarea valorii sale metafizice. Basmul, ca orice altă formă literară, este un discurs despre realitate, o reflectare a formelor ei, pe care le prezintă într-o manieră specifică ce nu poate fi înțeleasă decât apelând la surse conexe, ca mitologia sau istoria religiilor. Pe cale de consecință, acest studiu nu este decât o încercare de a vedea cum anume reușește basmul să reflecte structurile sacrului – Iubirea, ca prima dintre virtuți, căutarea Binelui, cunoașterea Adevărului ultim, raporturile complexe dintre contingent și transcendent, drama omului ca ființă prinsă între două lumi, relația sa cu timpul, etc.

Nefiind o lucrare de poetică care să vizeze o prezentare detaliată a structurilor definitorii ale basmului, după tiparul formalist instituit de V. I. Propp, sau, mai nou, după modelul oferit de Mihaela Cernăuți-Gorodețchi, ci una de hermeneutică, *Basmul englez modern și imaginarul fantastic* a avut ca scop să analizeze și să comenteze ceea ce este cunoscut sub denumirea de basm cult/modern sub raportul a patru dimensiuni fundamentale care se conturează ca patru paliere distincte, patru contexte diferite în care se manifestă imaginarul fantastic, incluzând registrul tragic, mitic, alegoric și paradoxal/ludic. Din această perspectivă, basmul, deși în aparență deconectat de la ceea ce înseamnă realitatea obișnuită, vorbește tocmai despre ea, numai că realitatea pe care o vizează el este una esențială, fundamentală, transcendentală. Tradițional sau cult, basmul se definește ca o specie literară menită să ofere o imagine eroică a vieții și implicit a ființei umane, prin sondarea adâncurilor abisale ale sufletului omenesc. V.I. Propp arată că tematica basmului se concentrează în principal și invariabil pe două elemente care se constituie ca nucleul central al basmelor din totdeauna și de pretutindeni: ritualul inițierii, care îmbracă cele mai diverse forme, și reprezentările despre moarte și despre lumea de dincolo, cu tot repertoriul lor de obiceiuri, datini, tradiții arhaice și credințe imemorabile. Basmul reține întotdeauna ceea ce este tipic

fiindcă structura sa intimă este țesută pe o problematică etern umană, valabilă oricând și oriunde, depășind barierele sociale și culturale sau de mentalitate, înscriindu-se pe o traiectorie axiologică imuabilă și ilustrativă pentru modul în care omul alege să gândească realitățile vieții, căutând răspunsuri și soluții pentru situații care par să depășească cu mult puterile lui limitate.

Basmul este Povestea prin excelență. Rostit sau scris, el este creditat mereu cu valențe mitice și mai ales cu însușiri magice, capabile să inducă mari transformări atât în natură, cât și în personalitatea umană. Auditorii sau cititorii sunt practic invitați să se lase absorbiți de însăși Aventura cunoașterii (*De te fabula narratur* = „despre tine este povestea”) și să participe la ea în mod activ, adică să intre în Poveste și să trăiască întâmplările, să devină un erou al lor, căci numai participarea și trăirea intensă pot, în ultimă instanță, genera un sens nou al textului și o semnificație mai profundă a lui. Aparent nimic altceva decât o *născocire*, basmul explorează lumi stranii și universuri mirifice, populate cu personaje ieșite din comun – zmei, balauri, pitici, uriași, animale și păsări care vorbesc și care au un comportament aproape omenesc – și al căror rol este acela de a contribui la constituirea unei atmosfere fabuloase. Altfel spus, basmul îndeplinește o funcție asociată în vremurile de demult cu mitul, și anume, el are calitatea și forța de a ne smulge din Timp și de a ne face părtași la o experiență inițiatică.

Nașterea basmului literar din basmul popular, transmutație ce marchează trecerea de la povestea anonimă la text, la creația artistică asumată și bazată pe o viziune personală și o interpretare liberă a schemei formale, inițiale, a basmului a dus, inevitabil, la o lărgire a domeniului și la îmbogățirea lui cu noi subiecte, motive, procedee și tehnici. Devenit operă literară, basmul își lărgeste sfera nuanțându-și demersul și tematica. Și totuși, în mijlocul acestor necesare și inevitabile fluctuații impuse de factori sociali și culturali, de mode, de schimbările de optică aduse în procesul cognitiv de trecerea timpului și de dezvoltarea și progresul științei și al tehnicii, basmul modern a păstrat și menținut neabătut legătura primordială și esențială cu fantasticul și deci cu imaginarul și cu mitul în care își află rădăcinile de fapt. Descris ca o creație eminentemente poetică și simbolică, el este construit pe tiparul poveștii mitice, preluat mai apoi de parabola biblică, de unde concizia și o totală indiferență față de detaliul anost și superfluu – narațiunea se centrează pe relatarea esențialului, a acelor fapte care au o valoare simbolică, atemporală. Nu întâmplător, acțiunile personajului din basm amintesc de faptele eroilor (sfinți, asceți) pentru care contează nu atât puterea fizică, cât probitatea morală și forța spiritului.

Basmul, ca oricare altă specie literară, propune un *Weltanschauung*, o imagine despre lume, adunând în structura sa o serie de motive și simboluri religioase care ne fac să vorbim, împrumutând termenul lui Henri Corbin, mai degrabă despre un *imaginal*, decât de un simplu imaginar, întrucât el se interesează de teme și idei ce țin de zona mitului, a ritului, a sacrului. Miza gnoseologică a unui atare univers este dată tocmai de crearea unui mediu propice pentru manifestarea contrariilor, a polarităților, a realităților antitetice și pentru unirea lor simbolică – *coincidentia oppositorum*. Această *hierosgamos*, în definitiv, nu poate avea loc decât în spațiul privilegiat al imaginarului. De aici asemănarea izbitoare dintre mit și poveste în ceea ce privește puterea lor magică, de a ne transpune într-o altă lume, permițându-ne, chiar și pentru o scurtă vreme, să ieșim din Timp și să experimentăm totalitatea Ființei, dincolo de banalitatea vieții cotidiene. Iar mitul devenit basm păstrează nealterată legătura cu structurile sacrului, reiterându-le continuu, prin trăire și participare. Într-o lume desacralizată, basmul, în forma sa modernă, continuă să propună modele și strategii de promovare a valorilor. Îndepărtându-se de modelul inițial, basmul modern, în general, și cel englez în particular, explorează noi modalități de cunoaștere prin diversificarea temelor, motivelor și a subiectelor ce alcătuiesc nucleul epic.

Altoindu-se pe tradiția mitului și încorporându-i imaginarul, basmul nu face altceva decât să călăuzească omul și să-i ofere constant o orientare axiologică. Ideea de sacru, din istoria religiilor, nu este în acest context decât un punct de contact cu ceva ce suntem înclinați să numim Realitatea ultimă – Adevărul esențial fără de care nici o existență umană nu are consistență sau sens. Basmul, ca *mundus imaginalis*, lucrează cu arhetipurile inconștientului colectiv, arhetipul având aici statutul pe care Platon îl conferă Ideii. Imaginile, simbolurile, miturile și, în sens larg, orice scriere poetică se configurează pe structuri arhetipale de la cele mai simple până la cele mai complexe și ermetice.

Imaginarul, a cărui axă o formează gândirea arhetipală, își arogă libertatea de a plăsmui lumi care nu vin neapărat să concureze realitatea existentă, cât să-i ofere o alternativă viabilă ca o altă dimensiune potențială, dar mai spirituală. Imaginarul implică în mod automat și necesar ceea ce Mircea Eliade numea „ruptura de nivel” – pentru că el are pretenția nedisimulată de a ne scoate din obișnuitul cotidian și de a ne obliga să depășim habitudinile noastre mentale, stereotipe. Basmul nu creează lumi sau universuri care contrazic realitatea, ci mai curând dezvoltă un sistem paralel pentru a demonstra că și altceva este posibil sau chiar dezirabil. Basmul, povestea în general, nu sărăcește realitatea de la care, în mod inevitabil, pornește, ci o îmbogățește cu o multitudine de planuri, trepte, paliere, îi amplifică frumusețea originară și îi conferă o semnificație nouă.

Lumea simbolică a imaginarului reclamă *minunea, miracolul* ca soluții salvatoare dar și ca modalități extra-ordinare de re-dobândire a binelui pierdut, uitat, ocultat. Jocul antinomic al imaginilor și al simbolurilor, care formează baza imaginarului fantastic, creează potențialul pentru ceea ce Mircea Eliade numea „ieșirea din Timp” și pentru ceea ce Constantin Noica înțelegea prin anularea devenirii. Fascinația și seducția imaginarului fantastic, așa cum operează el în basm, reprezintă în fond nostalgia unei alte lumi nu neapărat diferită de cea existentă, reală, cât varianta ei îmbunătățită calitativ.

Scriitură poetică prin excelență, basmul asimilează ușor caracteristicile alegoriei și/sau ale parabolei, fiindcă ceea ce contează în ultimă instanță, dincolo de plăcerea genuină a poveștii în sine, este acel set de idei sau, pur și simplu Ideea pe care textul o propune ca pe o concepție despre lume, considerată/apreciată prin raportarea la un sistem de valori unanim acceptate. Dacă basmul popular era privit ca având un caracter magic, basmul modern propune în schimb Ideea ca element de joncțiune între lumea exterioară, profană și lumea interioară, spirituală. Ideea, în basm, este o modalitate de sondare a psihicului uman, dar și a sufletului, o cale de trezire a conștiinței și de recuperare a valorilor umane. Încorporată fantasticului, ea funcționează în mod esențial ca tehnică de re-amintire a unor experiențe fundamentale pentru ceea ce înseamnă, și a însemnat, devenirea omului. Uitarea este întotdeauna asociată unui blestem, pe când recuperarea memoriei are sensul nobil al unei restaurații, al unei re-investiri, al re-descoperii, spirituale, ce ne re-pune pe făgașul normalității. De aceea elementul fantastic din basm nu are nimic dezolant, el îndeplinind un rol invers, acela de a pune eroul, și, implicit, cititorul, în contact cu forțe și energii supranaturale și supra-umane binevoitoare și benefice. Lupta cu forțele malefice nu reprezintă decât un test, o încercare prin care personajul/personajele își dovedesc tăria de caracter, inteligența și credința. Basmul preia cu succes o idee care există în aproape toate religiile și anume că răul nu are consistență, neavând o realitate proprie: el poate fi mereu înfrânt și depășit.

Elementele fantastice din basm nu caută să creeze un cadru senzațional pentru derularea unor întâmplări ieșite din comun, ci, dimpotrivă, supranaturalul rămâne, fără excepții, în granițele veridicului și ale verosimilului. Nu faptul că eroul poate zbura pe un cal năzdrăvan ne interesează, ci ideea că omul este capabil de lucruri extra-ordinare, că el, cu eforturi uriașe, într-adevăr, își poate depăși condiția, poate înfrânge destinul potrivit, se poate angaja în bătălii inegale și totuși încununată de victorii surprinzătoare. În fapt, dialectica fantasticului presupune o continuă și neobosită interogație cu privire la om și la rostul lui. *Cunoaște-te pe tine însuși* pare să fie însăși deviza sa în contextul lumii cotidiene în

care strictetea și rigiditatea convențiilor sociale lasă prea puțin spațiu pentru o cunoaștere adevărată a omului, cunoaștere care nu se poate împlini decât printr-o eliberare totală de sub presiunea a ceea ce este inutil și efemer. Iar eliberarea de sub tirania formelor exterioare, a socialului, a conformismului este posibilă doar cu ajutorul nemijlocit al fanteziei și al imaginației.

Atât despre partea introductivă. În ceea ce privește **al doilea capitol**, el se concentrează asupra basmelor lui Oscar Wilde și asupra temelor abordate de acesta – iubirea mistică, sacrificiul și jertfa de sine și tragismul condiției umane, al confruntării cu limita. Dincolo de orice abordare pragmatică a literaturii, în sensul de reprezentare mai mult sau mai puțin exactă a realităților din vremea sa, scriitorul s-a arătat interesat de cultivarea unui gen de poveste suficient de flexibil pentru a-i permite să-și expună neîngrădit concepțiile și ideile care oricum depășeau, prin anvergură intelectuală și prin profunzimea emoției, concretul realităților contemporane. Astfel, Wilde, nu doar în basme, dar și în singurul său roman, *Portretul lui Dorian Gray (The Picture of Dorian Gray)*, oferă o descriere simbolică a lumii, o viziune care își extrage substanța dintr-o imaginație fantastică ce tinde nu spre explicarea realității, ci mai curând spre transcenderea ei, pentru o mai bună înțelegere a ceea ce este esențial. Optând, în privința textelor sale, pentru o formulă concisă, ce amintește de parabolele evanghelice, autorul își creează discursul în jurul unor metafore sau simboluri care pot fi asociate unor trăiri afective complexe. Deși motivul tradițional al călătoriei în „lumea de dincolo” lipsește, aceste povești se mențin în zona metafizicului prin abordarea unor teme ce se concentrează asupra psihicului omenesc și a mecanismelor sale, care-i îndreptățesc și-i justifică opțiunile; sufletul omului este teritoriul pe care scriitorul îl explorează cu atenția și minuția celui ce vrea să cunoască adevărul din spatele aparențelor.

Basmele lui Oscar Wilde sunt niște instantanee prin care, cu ajutorul simbolurilor și al limbajului poetic, suntem invitați să participăm la misterul Ființei. Printr-o meditație contemplativă asupra unor personaje și, mai ales, asupra actelor lor ni se conde șansa de a ieși din zona profană și de a intra, prin Iubire și căutarea inedită a Adevărului și a Binelui, în zona sacrului, a misterului său inefabil. Afilierea la sfera religiosului, a sacrului capătă accente de un profund dramatism, iar emoțiile pe care le stârnește, cathartice, fără îndoială, pun cititorul avizat în contact cu marile teorii mistice, așa cum se întâmplă cu *Prințul Fericit – The Happy Prince* (pe care majoritatea comentatorilor îl asociază unei figuri martirice, chiar lui Iisus însuși, în dorința sa de pace și salvare universală), *Privighetoarea și trandafirul – The Nightingale and the Rose* (în care intuim profunzimea iubirii jertfelnice), *Uriașul ce se iubea doar pe sine – The Selfish Giant* (cu epifania din final, când acestuia i se

îngăduie, pentru binele făcut, o întâlnire cu Iisus în ipostază de copil). Basmele lui Oscar Wilde, așa cum se înfățișează ele, reprezintă, în mod cert, o experiență mistică a sacrului în forma sa deplină și desăvârșită, care este Iubirea. Și nu întâmplător, ea apare sub aspect tragic, fiindcă trăirea sacrului presupune întotdeauna o „ruptură de nivel” și aceasta nu doar ca detașare față de lume, ci și ca expresie a afirmării de sine prin confruntarea cu ceva mai puternic și a cărei forță teribilă stârnește sentimente inexplicabile și contradictorii.

Cu Lewis Carroll (**capitolul al treilea**), basmul începe deja să arate ca un roman *fantasy* ce explorează o lume intermediară (postulată teoretic de Henry Corbin), despre care vorbesc *oglanda* și *visul*, o zonă situată între spirit și materie, în care interioritatea omului devine exterioară, căpătând formă ca univers distinct. Acesta este locul unde gândirea și existența coincid: credințele, imaginile, gândurile prind viață, au un contur real. De aceea, visul aici este eminent subversiv, el se prezintă ca subminare a spațiului cotidian, văzut ca sistem restrictiv de reguli și convenții, care este persiflat până la parodie, caricaturizat până la satiră. Visul, așa cum îl percepe scriitorul, este, neîndoielnic, un spațiu al libertății absolute, în care legile și regulile sunt anulate sau interpretate anapoda; el reprezintă *the world of the unexpected*, un șir de imagini născocite de fantezia fără margini a ceasurilor de odihnă, când lucrurile familiare par să-și schimbe înfățișarea și să se transforme căpătând alte valențe și alte semnificații, nu întotdeauna complet diferite de vechea simbolistică conferită experimentului oniric.

În fond, atât visul, cât și oglinda reprezintă două modalități de reflexie a realității și a celor două planuri ale sale, concret și abstract, și a felului paradoxal în care acestea se suprapun. Oglinda și, pe cale de consecință, oglandirea presupun, ca și visul, aceeași pierdere a materialității și deci a ordinii lumii, operează cu imagini care au pretenția de a capta ceea ce este esențial, ceea ce scapă privirii, ce alunecă la suprafața vizibilă a lucrurilor. Ca și visul, oglinda se conturează ca o potențială „lume de dincolo”, reprezentată ca o veritabilă „lume pe dos”, stranie și absurdă, unde totul este inversat. Cunoștințele teoretice și empirice își pierd eficacitatea: nu numai că lucrurile diferă în esența lor de cele cu care suntem obișnuiți prin educație, dar și limbajul funcționează după alte legi stilistice și semantice. Într-o lume schimbată în datele ei fundamentale și acționând „pe dos”, limba *nu mai construiește realitatea*, nu o mai explicitează, nu mai facilitează accesul spre sensul dorit, ci întemeindu-se, în glumă, pe jocuri de cuvinte, parafraze, metafore, metonimii, etc. tinde să oculteze adevărul și semnificația lui ultimă. La fel ca și visul sau oglinda, limbajul utilizat într-o manieră ludică creează premisele apariției unei lumi paralele în care domnește *nonsensul*, dar,

paradoxal, nu ca o lipsă de sens , ci ca un spor de valoare și ca un plus de sens. Modificând codul, mesajul capătă nuanțe noi, greu de descifrat la o analiză de suprafață.

Construite pe ideea de joc/joacă, poveștile care o au pe Alice ca protagonistă contrazic prejudecata potrivit căreia gândirea rațională conține întotdeauna noblețea adevărului infailibil, în timp ce emoția ar trivializa orice demers cognitiv, prin tendința sa obsesiv centripetă, subiectivă, când, de fapt, ea reprezintă prilejul de manifestare al spontaneității creatoare și izvorul care face să țâșnească o viziune nouă, proaspătă, asupra vieții. Continua interogație a lui Alice, permanenta ei mirare, efortul neîntrerupt de a înțelege ce se petrece cu cei din jurul ei și mai ales cu ea însăși, supusă unor schimbări care par să nu mai conțină, sunt tot atâtea stări contradictorii ce par să eludeze capacitatea sistemului logic de gândire de a oferi soluții viabile și de a explica la modul plauzibil, și deci satisfăcător, o lume, după toate aparențele, „ieșită din tâțâni”. Nu o dată eroina se află în imposibilitatea de a găsi explicații raționale și rezonabile pentru situațiile paradoxale pe care le experimentează în compania unor personaje care o fac să se simtă inconfortabil, intimidată și încurcată prin întrebările pe care le pun, prin răstălmăcirile sentențioase pe care le furnizează cu toată seriozitatea.

Din perspectiva lui C. S. Lewis (**capitolul al patrulea**), basmul pare conectat la o problematică ce gravitează necondiționat în jurul Omului și a destinului său, vizând permanenta sa confruntare cu forțe oculte și periculoase – materializări ale unui rău intelectual sau etic – descriind încercările sale de a-și transgresa limitele pentru o mai adâncă cunoaștere a lumii și a sinelui. Basmul, centrat pe „elementul ascuns”– elementul K, cum spune autorul – se configurează ca un univers al imaginilor arhetipale, al dihotomiilor platonice în care lumea este doar un loc al aparențelor, al formelor mereu în schimbare și tocmai de aceea lipsite de realitate. Basmul nu înseamnă neapărat dorință de evadare într-un alt timp sau într-un alt spațiu, la modul utopic, ca în literatura SF, de pildă, ci, așa cum îl percepe scriitorul, el apare ca expresia unui dor după ceva nelămurit, ca o căutare a ceva inefabil și, uneori, imposibil de definit cu exactitate în termeni obișnuiți. De aici incursiunile misterioase ale eroilor într-un alt spațiu și un alt timp, ce implică o ieșire din lumea profană pentru a experimenta potențialul spiritual al unui tărâm fermecat.

Situând faptele relatate într-o lume care cunoaște un început și un sfârșit, C.S. Lewis se arată interesat de sacru, de evenimentul religios ce-și împletește existența cu cea a omului, în vederea mântuirii și a salvării lui. *Narnia*, configurată ca un spațiu ales, un loc marcat de prezența divinului, face posibilă comunicarea dintre lumi, dintre universuri diferite. Cei care călătoresc spre Narnia, trecând pragul dintre lumi și cunoscând astfel o altă dimensiune a timpului, suferă un proces esențial și totuși inefabil de transformare, de metamorfozare.

Peripețiile eroilor lui Lewis se petrec neconținut sub oblăduirea înțeleaptă a lui Aslan – leul care îi însoțește pretutindeni și în orice timp, chiar și atunci când pare absent, preferând să stea deoparte pentru a le permite protagoniștilor să acționeze liber și neîngrădit, în deplin acord cu propria lor conștiință. Și recunoaștem aici problema liberului arbitru – omul este lăsat liber, este lăsat să aleagă după cum îi dictează inima, chiar dacă uneori, sau poate cel mai adesea, alegerea nu este tocmai cea (mai) bună, ceea ce poate avea ca efect o lungă și istovitoare rătăcire, ca cea descrisă, de pildă, în *Prințul Caspian (Prince Caspian)*. Însă intervenția providențială a divinității (metamorfozată în leul Aslan) nu doar că repune lucrurile pe făgașul cel drept, dar le și salvează dintr-o iremediabilă de-cădere.

Fiind un scriitor care și-a exprimat fățiș, și în repetate rânduri, adeziunea și interesul pentru problematica religioasă, în general, și pentru cea creștină în special, C.S. Lewis își scrie poveștile pentru a ilustra simbolismul sacru al luptei dintre bine și rău, totul reducându-se la a avea sau la a nu avea credință. Aspectul cel mai notabil îl reprezintă formularea ideii că credința este un factor de coeziune, dar și o modalitate de expresie a libertății interioare. Prin credință, omul depășește orice formă de aservire, socială sau psihică/mentală. Pe de altă parte, a nu avea credință înseamnă să rămâi sclavul unei false perspective asupra propriei ființe, dar și asupra celorlalți; cel lipsit de credință rămâne captivul unui univers himeric, populat cu năluci și fantasmе.

Ultimul capitol al tezei este consacrat lui J.R.R. Tolkien. Pentru el, universul fantastic al basmului se țese, fără echivoc, în jurul Aventurii ca temă centrală, nucleul ei, cel mai adesea, fiind o *căutare* de un fel sau altul. Clădit pe modelul arhetipal al eroului mitic care are în vedere realizarea binelui, personajul basmului are aceeași menire, de a duce la bun sfârșit o călătorie plină de peripeții, prin care este inițiat într-o serie de lucruri necunoscute până atunci – străine sau chiar terifiante – împlinindu-și astfel destinul. Tărâmul aventurii este o lume fantastică, vrăjită și eroică în același timp, un teritoriu al încercărilor, al înfruntării unor forțe periculoase, atât din punct de vedere al integrității fizice, cât și a celei morale, unde eroul este supus unei ispite, este tentat în direcția unei alegeri greșite.

Căutarea, în romanele *fantasy* ale lui Tolkien, are aceeași valoare ca și în basmul popular. Ea presupune o călătorie lungă, plină de obstacole și pericole, de evenimente extraordinare și chiar dramatice. O deplasare care implică luarea în stăpânire (sub forma cunoașterii) a unor spații variate, benefice sau malefice, locuri în care eroul/eroii își pot găsi, pentru o scurtă perioadă de timp odihna sau dimpotrivă unde sunt hărțuiți fără cruțare de apariții himerice. Deși uneori în cheie ironică sau comică, personajele lui J.R.R. Tolkien au parte de același proiect inițiativ, croit pe modelul marilor eroi ai mitologiei, și nu sunt cu

nimic mai prejos decât aceștia, ceea ce explică interesul nemaipomenit suscitată de basmele-*fantasy* scris de autorul englez. Ca și în cazul lui C.S. Lewis, la Tolkien personajele se întâlnesc cu suferința și nu o privesc cu dezgust, deoarece înțeleg că ea face parte, într-un mod enigmatic, din însăși țesătura vieții lor.

O trăsătură specifică a romanelor lui J.R.R. Tolkien este utilizarea elementului miraculos, care este unul de sorginte vădit creștină. Acesta intră, în mod evident, în categoria acelor procedee simbolice a căror menire este revelarea spiritualului, a unui supranatural care acționează asupra lumii naturale în chip minunat și benefic. Prin intermediul elementelor ce țin de miraculos, eroul chemat să participe la aventura inițiativă a cunoașterii nu este singur, nu este abandonat unei lupte inegale și sterile, care, de cele mai multe ori, îl depășește, copleșindu-l chiar. Dimpotrivă, acestea lucrează în favoarea sa, punându-i la dispoziție mijloacele necesare pentru a izbândi. În textele autorului englez, miraculosul, prin toate caracteristicile extra-mundane care-l definesc, prin farmecul minunilor ce îl alcătuiesc, face existența personajelor mai densă, mai bogată și mai frumoasă, prezentându-se totodată ca o manifestare a sacrului, a factorului religios. Intervenție salutară și mântuitoare în multe din expedițiile foarte dificile ale eroilor, miraculosul se configurează, în termenii lui Mircea Eliade, ca o adevărată *ruptură de nivel*, în sensul că o altă ordine devine vizibilă și posibilă, timpul și spațiul permițând pătrunderea într-un alt tip de realitate, net superioară calitativ.

La J.R.R. Tolkien interesul pentru sfera miraculosului se întâlnește cu atenția acordată mitului și modelelor eroice. Preocupat de ideea de a crea o mitologie autohtonă, scriitorul se bazează pe o viziune eroică asupra existenței, cultivând un model care pune în centrul său acțiunea, lupta, revolta împotriva oricărei manifestări a răului. Atât în poveștile cuprinse în *Silmarillion*, cât și în celelalte care vor urma, eroii sunt într-o continuă agitație și efervescență pentru a recupera ceva original și necesar sau pentru afirmarea unei idei sau a unui principiu. Important, și prin aceasta miturile lui Tolkien vădesc, cu adevărat, un substrat religios, creștin, este faptul că nicăieri în aceste texte nu există vreo situație în care eroul, ca figură exemplară, să renunțe sau să se recunoască înfrânt. Din contră, acțiunea lui temerară își ia ca punct de plecare credința că totul se poate împlini atâta timp cât scopul urmărit este binele, fără de care nu există ordine, nu există speranță.

Formula romanului cavaleresc decurge din mitologia creată de autor, continuând ideea sa fundamentală, în sensul că ea se mulează în mod firesc pe acest tipar al aventurii și al acțiunii eroice. Căutarea desăvârșirii cu orice preț, împlinirea spirituală prin afirmarea binelui rămân o constantă a scrierilor lui J.R.R. Tolkien. Întâmplările fantastice ale căror protagoniști sunt eroii săi – precum odinioară Sir Gawain sau Beowulf – au scopul de a crea o legătură

între două lumi distincte: cea obișnuită și cea supranaturală. Etosul eroic se bazează aproape în întregime pe acțiunile morale și de luptă ale unei figuri reprezentative, eminente. Cadrul formal în care se desfășoară aventurile sale este unul mitic – prin implicarea supranaturalului – în consonanță cu valoarea și măreția întreprinderilor sale, care inspiră cititorului o emoție de tip cathartic.

Privită în ansamblul ei, această lucrare a urmărit să ilustreze legătura profundă și subtilă dintre basm/literatura *fantasy* și structurile sacralului, revelate cu ajutorul elementului fantastic. Fără a-și propune să epuizeze în vreun fel subiectul ales, ea reprezintă un demers ce lasă loc pentru alte interpretări posibile și pentru alte analize viitoare.

Bibliografie

I. Bibliografie primară

- Carroll, Lewis, *The Complete Illustrated Lewis Carroll*, Wordsworth Library Collection, 2008;
 -----, *Peripețiile Alisei în Lumea Oglinzii*, traducere de Frida Papadache, Editura Ion Creangă, București, 1971;
 -----, *Alice în Țara Minunilor*, traducere de Mirella Acsente, Editura Corint, București, 1997;
 -----, *Sylvie și Bruno*, traducere de Veronica D. Niculescu, Editura Polirom, Iași, 2018;
 -----, *Fantasmagoria*, traducere și note de Cătălin Lazurca, Editura Hartmann, Arad, 2004;
 -----, *Faerie Tales/Povești din Feeria*, English-Romanian Edition, translations by Mihaela Cernăuți-Gorodețchi, Editura DramArt Press, Iași, 2006;
 -----, *Another Faerie Tale/Altă poveste din Feeria*, English-Romanian Edition, translation by Mihaela Cernăuți-Gorodețchi, Editura DramArt Press, Iași, 2006.
 Lewis, C. S., *The Chronicles of Narnia*, HarperCollins Publishers, London, 2001;
 -----, *Nepotul magicianului*, traducere de Larisa Avram, Editura Rao, București, 1997;
 -----, *Leul, vrăjitoarea și garderoba*, traducere de Rodica Albu, Editura Junimea, Iași – Editura Hyperion, Chișinău, 1993; *Șifonierul, Leul și Vrăjitoarea*, traducere de Larisa Avram, Editura Rao, București, 1997;
 -----, *Calul și băiatul*, traducere de Irina Oprea și Radu Paraschivescu, Editura Arthur, București, 2015;
 -----, *Prințul Caspian*, traducere de I. Oprea și R. Paraschivescu, Editura Arthur, București, 2016;
 -----, *Călătorie cu Zori de zi*, traducere de I. Oprea și R. Paraschivescu, Editura Arthur, București, 2017;

- , *Jilțul de Argint*, traducere de I. Oprea și R. Paraschivescu, Editura Arthur, București, 2017;
- , *Ultima bătălie*, traducere de I. Oprea și R. Paraschivescu, Editura Arthur, București, 2018;
- Tolkien, J. R. R., *The Hobbit: Or There and Back Again*, Houghton Mifflin, 2002.
- , *O poveste cu un hobbit*, traducere de Catinca Ralea, Editura Ion Creangă, București, 1975.
- , *The Lord of the Rings (The Fellowship of the Ring, The Two Towers, The Return of the King)*, Houghton Mifflin Harcourt, 2005.
- , *Stăpânul inelelor: 1. Partea întâi – Frăția inelului*, traducere de Irina Horea, Editura Rao, București, 2012; 2. *Partea a doua – Cele două turnuri*, traducere de Gabriela Nedelea, Editura Rao, București, 2012; 3. *Partea a treia – Întoarcerea Regelui*, traducere de Irina Horea, postfață de Vlad Macri, Editura Rao, București, 2012.
- , *The Silmarillion*, Houghton Mifflin Harcourt, 2004;
- , *Silmarillion*, traducere de Irina Horea, postfață de Vlad Macri, Editura Rao, București, 2013.
- Wilde, Oscar, *The Complete Works of Oscar Wilde*, Harper Perennial Modern Classics, 2008;
- , *Toate povestirile*, traducere de Andrei Bantaș, Editura Compania, București, 2005.
- , *Portretul lui Dorian Gray*, traducere de Dan Grigorescu, Editura Pentru Literatură, București, 1967;

II. Bibliografie secundară

- Agøy, Nils Ivar, *Quid Hinieldus cum Christo – New Perspectives on Tolkien's Theological Dilemma and His Sub-Creation Theory*, *Mythlore*, vol. 21/nr. 2/1996, pp. 30-37.
- Albu, Rodica (ed.), *Inklings, litera și spiritul*, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 2004;
- , *Leul, vrăjitoarea și garderoba – lecturi posibile*, în Rodica Albu (ed.), *Inklings, litera și spiritul*, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 2004;
- , *Note la „Abolirea omului” de C.S. Lewis (1943) la început de mileniu*, *Philologica Jassyensia*, an II, nr. 2, 2006, pp. 9-16.
- Anderson, Douglas A., *The Annotated Hobbit*, HarperCollins Pub Ltd, 2003.
- Andreas Capellanus, *Despre iubire* (ediție bilingvă), traducere și note de Eugenia Cristea, studiu, note, bibliografie de Anca Crivăț, Editura Polirom, Iași, 2012.
- Anselm de Canterbury, *Despre libertatea alegerii*, (ediție bilingvă), traducere din limba latină de Laura Maftעי, notă introductivă, note și studiu de Ovidiu Stanciu, Editura Polirom, Iași, 2006.
- Apter, T. E., *Fantasy Literature: An Approach to Reality*, Indiana University Press, 1982.
- Aristotel, *Poetica*, traducere de C. Balmuş, Editura Științifică, București, 1957.
- Auerbach, Erich, *Expediția eroului în romanul cavaleresc*, în *Mimesis*, traducere de I. Negoitescu, Editura Polirom, Iași, 2000, pp. 111-127.
- Bachelard, Gaston, *Poetica spațiului*, traducere de Irina Bădescu, prefață de Mircea Martin, Editura Paralela 45, București, 2003.

- Bahtin, M., *Probleme de literatură și estetică*, traducere de Nicolae Iliescu, prefață de Marian Vasile, Editura Univers, București, 1982.
- Bală, Paul și Octavian Chețan, *Mitul creștin, filiații și paralele*, Editura Enciclopedică Română, București, 1972.
- Balotă, Nicolae, *Euphorion*, Editura Cartea Românească, București, 1999.
- Baltrušaitis, Jurgis, *Evul mediu fantastic*, traducere de Valentina Grigorescu, Editura Meridiane, București, 1975;
- , *Oglinda, eseu privind o legendă științifică*, traducere și cuvânt înainte de Marcel Petrișor, Editura Meridiane, 1981.
- Barron, Neil, *Fantasy Literature: A Reader's Guide*, Garland, New York, 1990.
- Barthes, Roland, *Critică și adevăr*, în *Pentru o teorie a textului*, introducere, antologie și traducere de Adriana Babeți și Delia Șepețean-Vasiliiu, Editura Univers, București, 1980.
- Bavidge, Jenny, *Stories in space: The Geographies of Children's Literature*, în *Children's Geographies*, 4, nr.3/2006, pp. 319-330.
- Bădiliță, Cristian, *Metamorfozele Anticristului la Părinții Bisericii*, Editura Polirom, Iași, 2006.
- Béguin, Albert, *Sufletul romantic și visul*, traducere și prefață de D. Țepeneag, Editura Univers, București, 1970.
- Benoist, Luc, *Semne, simboluri și mituri*, traducere de Smaranda Bădiliță, Editura Humanitas, București, 1995.
- Berdiaev, Nikolai, *Încercare de metafizică eshatologică*, traducere de Stelian Lăcătuș, postfață de Gheorghe Vlăduțescu, Editura Paideia, București, 1999.
- Besaçon, Alain, *Imaginea interzisă. Istoria intelectuală a iconoclasmului de la Platon la Kandinski*, traducerea din limba franceză de Mona Antohi, Editura Humanitas, București, 1996.
- Beșteliiu, Marin, *Realismul literaturii fantastice*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1975.
- Bettelheim, Bruno, *The Uses of Enchantment: The Meaning and Importance of Fairy Tales*, Vintage Books, 2010.
- Biberi, Ion, *Fantasticul, atitudine mentală*, în *Eseuri literare, filosofice și artistice*, Editura Cartea Românească, București, 1982.
- Bîrlea, O., *Introducere la Antologia de proză populară epică*, Editura Pentru Literatură, București, 1966.
- Bîrsan, Gheorghe, *Timpul în știință și filosofie*, Editura Științifică, București, 1973.
- Blaa, Lucian, *Religie și spirit*, (1942), Editura Semne, București, 2006;
- , *Miticul și magicul în filosofie*, în *Despre conștiința filosofică*, Editura Humanitas, București, 2003.
- Boethius, *Despre credința universală*, în *Tratate teologice* (ediție bilingvă), traducere din latină și note de Octavian Gordon și Bogdan Tătaru-Cazaban, postfață de Anca Vasiliu, Editura Polirom, Iași, 2003, pp. 111-129.

- Boia, Lucian, *Pentru o istorie a imaginarului*, traducere din franceză de Tatiana Mochi, Editura Humanitas, București, 2000.
- Bonaventura, *Itinerariul minții spre Dumnezeu*, (ediție bilingvă), traducere de Florina-Rodica Hariga, notă introductivă și note de Florina-Rodica Hariga și Alexander Baumgarten, Editura Polirom, Iași, 2012.
- Bottingheimer, Ruth B., *Fairy Tales and Society: Illusion, Allusion and Paradigm*, University of Pennsylvania Press, 1986;
- , *Fairy Tales: A New History*, Suny Press, 2010.
- Boyer, Robert H./Kenneth J. Zahorski, *The Secondary Worlds of High Fiction*, în Roger C. Schlobin (ed.), *Aesthetics of Fantasy Literature and Art*, Harvester Press, 1982, pp. 56-81.
- Braga, Corin, *Concepte și metode în cercetarea imaginarului, Dezbaterile Phantasma*, Editura Polirom, Iași, 2007;
- (coord.), *Morfologia lumilor posibile*, Editura Tracus Arte, București, 2015.
- Brooke-Rose, Christine, *A Rhetoric of the Unreal: Studies in Narrative and Structure, Especially of the Fantastic*, Cambridge University Press, 1981.
- Bunyan, John, *The Pilgrim's Progress*, Desiring God, MN, 2014.
- Burgos, Jean, *Pentru o poetică a imaginarului*, traducere de Gabriela Duda și Micaela Gulea, prefață de Gabriela Duda, Editura Univers București, 1988.
- Buse, Ionel, *Filosofia și metodologia imaginarului*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 2005.
- Caillois, Roger, *Eseuri despre imaginație*, traducere de Viorel Grecu, prefață de Paul Cornea, Editura Univers, București, 1975;
- , *Abordări ale imaginarului*, traducere de Nicolae Baltă, Editura Nemira, București, 2001;
- , *În inima fantasticului*, traducere de Iulia Soare, cuvânt introductiv de Edgar Papu, Editura Meridiane, București, 1971.
- Callam, Daniel, *C.S. Lewis – 'Mere Christianity' și paradigma puritană a convertirii*, în Rodica Albu (ed.), *Inklings, litera și spiritul*, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 2004, pp. 44-54.
- Campbell, Joseph, *Erroul cu o mie de chipuri*, traducere de Mihai Mănescu și Gabriela Deniz, Editura Herald, București, 2018.
- Candrea, Ion-Aurel, *Lumea basmelor*, cuvânt înainte de Alexandru Dobre, Editura Paideia, București, 2001.
- Carpenter, Humphrey, *The Inklings: C.S. Lewis, J.R.R. Tolkien, Charles Williams, and Their Friends*, London, Allen and Unwin, 1981;
- , *Tolkien: A Biography*, Houghton Mifflin, 2001.
- Carpov, Maria, *Captarea sensurilor*, Editura Eminescu, București, 1987.
- Călinescu, G., *Estetica basmului*, Editura Pentru Literatură, București, 1965.
- Cernăuți-Gorodetchi, Mihaela, *Poetica basmului modern*, Editura Universitas XXI, Iași, 2000;

- , *Literatura non-mimetică și nevoia de alte lumi*, Acta Iassyensia Comparationis, 8/2010, pp. 79-88;
- , *Multiple Worlds in Juvenile Fiction: Lewis Carroll, Michael Ende, Jostein Gaarder*, Philologica Iassyensia, an III, 2/2007, pp.191-199;
- , *Spectrologie carrolliană. Câteva însemnări*, Acta Iassyensia Comparationis, 6/2008, pp. 102-110;
- , *Dicționar de personaje carrolliene (Lewis Carroll's Characters. A Dictionary)*, Editura 'Al. I. Cuza'University Press, Iași, 2003;
- , *Receptarea lui Tolkien*, în Rodica Albu (ed.), *Inklings, litera și spiritul*, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 2004, pp. 151-163;
- , *Exod și exil în legendarium-ul lui Tolkien*, Acta Jassyensia Comparationis, 3/2005, pp. 87-97.
- Certeau, Michel de, *Fabula mistică*, traducere de Magda Jeanrenaud, cuvânt înainte de Luce Giard, Editura Polirom, Iași, 1996.
- Chance, Jane (ed.), *Tolkien and the Invention of Myth: A Reader*, University Press of Kentucky, Lexington, 2004.
- Chesterton, G.K., *Ortodoxia, o filosofie personală*, traducere și note de Mirela Adăscăliței, Editură Humanitas, București, 2008.
- Chevalier, Jean/Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, vol. I-III, Editura Artemis, București, 1993.
- Chimet, Iordan, *Postfață la Împreună cu Eli în Imaginaria*, Editura Univers, București, 1999.
- Clément, Élisabeth (ș.a.), *Dicționar enciclopedic de filosofie*, traducere de Magdalena Mărculescu-Cojocă și Aurelian Cojocă, Editura All, București, 2000.
- Coleridge, S.T., *Biographia Literaria*, J.M. Dent and Sons, London, 1927.
- Conkan, Marius, *Portalul și lumile secundare*, Editura Tracus Arte, București, 2017.
- Coman, Mihai, *Introducere în antropologia culturală. Mitul și ritul*, Editura Polirom, Iași, 2008.
- Creția, Petru, *Studiu introductiv la Platon, Banchetul*, Editura Humanitas, București, 2006.
- Culianu, I.P., *Călătorii în lumea de dincolo*, traducere de Gabriela și Andrei Oișteanu, prefață și note de Andrei Oișteanu, Editura Polirom, Iași, 2002;
- , *Experiențe ale extazului*, traducere de Dan Petrescu, prefață de Mircea Eliade, Postfață de Eduard Iricinschi, Editura Polirom, Iași, 2004.
- Cusanus, Nicolaus, *Despre Dumnezeu ascuns*, traducere din latină și note de Bogdan Tătaru-Cazaban, Editura Humanitas, București, 2008.
- Day, David, *Hobbit Companion*, Barnes and Noble Books, New York, 2002.
- Dan, Sergiu Pavel, *Preliminarii teoretice (Despre gândirea fantastică; Conceptul de literatură fantastică; Frontierele literaturii fantastice, pp. 21-85)*, în *Proza fantastică românească*, Editura Minerva, București, 1975.
- Deleuze, Gilles, *The Logic of Sense*, The Athlone Press, London, 1990.

- Descartes, René, *Despre pasiunile sufletului*, traducere de Andreea Năstase, Editura Antet, București, f. a.
- Detienne, Marcel, *Inventarea mitologiei*, traducere de Robert Adam și Dan Stanciu, Editura Symposion, București, 1997.
- Dickerson, Matthew T., *Following Gandalf: Epic Battles and Moral Victory*, Grand Rapids, MI: Brazos Press, 2003.
- Dima, Al., *Domeniul esteticii*, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 1998.
- Dodds, David Lewellyn, *Elementul magic în miturile lui J.R.R. Tolkien și Charles Williams*, în Rodica Albu (ed.), op. cit., pp. 173-193.
- Doležel, Lubomir, *Poetica occidentală*, (capitolul *O semiotică a lumilor imaginare*), traducere de Ariadna Ștefănescu, postfață de Călin-Andrei Mihăilescu, Editura Univers, București, 1998; -----, *Heterocosmica. Fiction and Possible Worlds*, Hopkins University Press, Baltimore, 1998.
- Downing, David C., *Into the Wardrobe: C.S. Lewis and the Narnia Chronicles*, Jossey-Bass, San Francisco, 2005.
- Duby, Georges, *Cele trei ordine sau imaginarul feudalismului*, traducere de Elena-Natalia Ionescu și Constanța Tănăsescu, Editura Meridiane, București, 1998.
- Durand, Gilbert, *Aventurile imaginii. Imaginația simbolică. Imaginarul*, traducere din limba franceză de Muguraș Constantinescu și Anișoara Bobocea, Editura Nemira, București, 1999; -----, *Structurile antropologice ale imaginarului*, traducere de Marcel Aderca, prefață și postfață de Radu Toma, Editura Univers, București, 1977; -----, *Introducere în mitologie, Mituri și societăți*, traducere de Corin Braga, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2004.
- Duriez, Colin, *O călăuză prin Narnia și prin întreaga operă a lui C.S. Lewis*, traducere de Maria Ștefănescu și Valentin Dan, Editura Aqua Forte, Cluj-Napoca, 2008.
- Eco, Umberto, *Limitele interpretării*, traducere de Ștefania Mincu și Daniela Crăciun, Editura Polirom, Iași, 2016; -----, *Șase plimbări prin pădurea narativă*, traducere de Ștefania Mincu, Editura Pontica, Constanța, 1997.
- Eliade, Mircea, *Sacru și profanul*, traducere din limba franceză de Brândușa Prelipceanu, Editura Humanitas, București, 2007; -----, *Tratatul de istoria religiilor*, traducere de Mariana Noica, prefață de Georges Dumézil, Editura Humanitas, București, 2005; -----, *Nașteri mistice*, traducere de Mihaela Grigore Paraschivescu, Editura Humanitas, București, 2013; -----, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, traducere de Cezar Baltag, Editura Științifică și enciclopedică, București, 1981;

- , *Încercarea labirintului*, traducere și note de Doina Cornea, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1990;
- , *Aspecte ale mitului*, traducere de Paul G. Dinopol, prefață de Vasile Nicolescu Editura Univers, București, 1978;
- , *Ocultism, vrăjitorie și mode culturale*, traducere de Elena Bortă, Editura Humanitas, București, 2006;
- , *Întâlnirea cu sacrul*, volum îngrijit de Cristian Bădiliță în colaborare cu Paul Barbăneagră, Editura Echinoc, Cluj, 2001;
- , *Imagini și simboluri*, traducere din franceză de Alexandra Beldescu, Editura Humanitas, București, 2013.
- Ellis, Michael, *Why People Play*, Sagamore Publishing, 2011.
- Empson, William, *Șapte tipuri de ambiguitate*, traducere, prefață și note de Ileana Verzea, Editura Univers, București, 1981.
- Evdokimov, Paul, *Iubirea nebună a lui Dumnezeu*, traducere de Teodor Baconschi, Editura Sophia, București, 2013.
- Evola, Julius, *Misterul Graalului*, traducere de Dragoș Cojocaru, Editura Humanitas, București, 2008.
- Feuerbach, Ludwig, *Esența creștinismului*, traducere de Petre Drăghici și Radu Stoichiță, studiu introductiv de I. Cernea, Editura Științifică, București, 1961.
- Filmer, Kath, *The Fiction of C.S. Lewis: Mask and Mirror*, Palgrave Macmillan, 1993;
- , *Presence and Absence: God in Fantasy Literature*, în *Christianity and Literature*, 47, nr.1/1997, pp. 59-74.
- Fisher, John, *The Magic of Lewis Carroll*, Bramhall House, New York, 1973.
- Flieger, Verlyn, *A Question of Time: J.R.R. Tolkien's Road to Faërie*, Kent State University Press, 1997.
- Fontanier, Pierre, *Figurile limbajului*, traducere, prefață și note de Antonia Constantinescu, Editura Univers, București, 1977.
- Forster, E.M., *Aspecte ale romanului (capitolul Fantezia)*, traducere și postfață de Petru Popescu, Editura pentru Literatură Universală, București, 1968.
- Frye, Northrop, *Anatomia criticii*, traducere de Domnica Sterian și Mihai Spăriosu, prefață de Vera Călin, Editura Univers, București, 1972.
- Gadamer, H.-G., *Jocul artei*, în *Actualitatea frumosului*, traducere de Val. Panaitescu, Editura Polirom, Iași, 2000.
- Garbowski, Christopher, *'Pământul de Mijloc' al lui J.R.R. Tolkien: Componenta dialogică a creației unui mit modern*, în V. Nemoianu/R. Lazu (coordonatori), *Credință și imaginație*, Editura Hartmann, Arad, 2005.
- Gardner, Martin, *The Annotated Alice*, W.W. Norton, New York, 1999.

- Goffar, Janine, *The C.S. Lewis Index: A Comprehensive Guide to Lewis's Writings and Ideas*, Crossway Books, Illinois, 1998.
- Goodenough, Elizabeth, *Oscar Wilde – Victorian Fairy Tales and Meanings of Atonement*, în *The Lion and the Unicorn*, 23/3, pp. 336-354, 1999.
- Goodman, Nelson, *Ways of Worldmaking*, Indianapolis, Hackett Publishing Company, 1985.
- Gramatopol, Mihai, *Moira, mythos, drama*, Editura Univers, București, 2000.
- Griffin, Gabriele (ed.), *Research Methods for English Studies*, Edinburgh University Press, 2005.
- Grigorescu, Dan, *Prefață la Portretul lui Dorian Gray*, Editura Pentru Literatură, București, 1967.
- Guardini, Romano, *Despre semnele sacre*, traducere de Viorica Nișcov, Editura Humanitas, București, 2003.
- Guénon, René, *Ezoterismul creștin*, traducere de Daniel Hoblea, Editura Herald, București, 2012;
-----, *Simbolismul crucii*, traducere de Daniel Hoblea, Editura Herald, București, 2012;
-----, *Simboluri ale științei sacre*, traducere de Marcel Tolcea și Sorina Șerbănescu, Editura Herald, București, 1997.
- Gusdorf, Georges, *Mit și metafizică*, traducere de Lizuca Popescu-Ciobanu și Adina Tihu, Editura Amarcord, Timișoara, 1996.
- Haber, Karen (ed.), *Meditations on Middle-earth*, St. Martin's Press, New York, 2001.
- Hatem, Jad, *Hiperbola mistică a iubirii pure*, traducere din franceză de Anca Manolescu, Editura Humanitas, București, 2007.
- Heidegger, Martin, *Ființă și timp*, traducere de Dorin Tilinca, note de Dorin Tilinca și Mircea Arman, Editura „Jurnalul Literar”, București, 1994.
- Henry, Michel, *Eu sunt Adevărul, Pentru o filosofie a creștinismului*, traducere de Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2000.
- Hocke, Gustav René, *Lumea ca labirint*, traducere de Victor H. Adrian, prefață de Nicolae Balotă, postfață de Andrei Pleșu, Editura Meridiane, București, 1973.
- Hooper, Walter, *C.S. Lewis: A Companion and Guide*, New York, HarperCollins, 1996.
- Huizinga, Johan, *Homo ludens*, traducere din limba olandeză de H.R. Radian, prefață de Gabriel Liiceanu, Editura Univers, București, 1977;
-----, *Amurgul Evului Mediu* (capitolele: *Ideea cavalerismului, Visul de eroism și de dragoste, Ordine și legăminte cavalești*, pp. 99-143), traducere de H. R. Radian, cuvânt introductiv de Edgar Papu, Editura Univers, București, 1970.
- Hume, Kathryn, *Fantasy and Mimesis: Responses to Reality in Western Literature*, Methuen, New York, 1984.
- Husserl, Edmund, *Timpul ca formă universală a oricărei geneze egologice*, în *Meditații carteziene*, traducere, cuvânt înainte și note de Aurelian Crăiuțu, Editura Humanitas, București, 1994.
- Huxley, Aldous, *Tragedy and the Whole Truth*, <https://www.vqronline.org/essay/tragedy-and-whole-truth> (20 noiembrie 2017).

- Hyde, Isabel, *The Tragic Flaw: Is It a Tragic Error*, în *Modern Language Review*, 58/3, iulie 1963, pp. 321-325.
- Isaacs, Neil D. /Rose A. Zimbardo (editori), *Tolkien: New Critical Perspectives*, University Press of Kentucky, 1981;
- , *Tolkien and the Critics: Essays on J.R.R. Tolkien's 'The Lord of the Rings'*, University Press of Virginia, 1970;
- , *Understanding 'The Lord of the Rings': The Best of Tolkien Criticism*, Houghton Mifflin, 2005.
- Jackson, Rosemary, *Fantasy: The Literature of Subversion*, Methuen, London, 1981.
- Jacobs, Alan, *The Narnian: The Life and Imagination of C.S. Lewis*, HarperCollins, 2005.
- James, William, *Voința de a crede*, traducere de Alexandru Anghel, Editura Herald, București, 2011.
- Jankélévitch, Vladimir, *Ireversibilul și nostalgia*, traducere de Vasile Tonoiu, prefață de Cornel Mihai Ionescu, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998.
- Jaspers, Karl, *Tragedy is Not Enough*, Beacon Press, Boston, 1952.
- Jauss, H. R., *Experiență estetică și hermeneutică literară*, traducere și prefață de Andrei Corbea, Editura Univers, București, 1983.
- Jones, Steven Swann, *The Fairy Tale: The Magic Mirror of the Imagination*, Routledge, 2002.
- Jung, C.G., *Despre simbolistica mandalei*, în *Arhetipurile și inconștientul colectiv, Opere complete*, 9/1, traducere din germană de Daniela Ștefănescu și Vasile Dem. Zamfirescu, Editura Trei, București, 2003;
- , *Limbajul viselor*, în *Viața simbolică, Opere complete*, 18/1, Editura Trei, București, 2014;
- , *Arhetipul în simbolistica viselor*, în *Viața simbolică, Opere complete*, 18/1, Editura Trei, București, 2014.
- Kierkegaard, Søren, *Boala de moarte*, traducere, prefață și note de Mădălina Diaconu, Editura Humanitas, București, 2006;
- , *Frică și cutremur*, traducere și prefață de Leo Stan, Editura Humanitas, București, 2005.
- Kilby, Clyde S., *Tolkien and 'The Silmarillion'*, Wheaton III: Harold Shaw Publishers, 1976.
- Kinzel, Till, *C.S. Lewis and the Art of Reading: The Uses of Scholarship and the Pleasures of the Text*, *LinguaCulture*, 2/2014, pp. 87-98.
- Knoepflmacher, U.C., *Ventures into Childland: Victorians, Fairy Tales, and Femininity*, University of Chicago Press, 1998.
- Koyré, Alexandre, *De la lumea închisă la universul infinit*, traducere de Vasile Tonoiu, Editura Humanitas, București, 1997.
- Landsberg, Paul-Ludwig, *Eseu despre experiența morții*, traducere de Marina Vazaca, prefață de Jean Lacroix, postfață de Olivier Mongin, Editura Humanitas, București, 2006.
- Lazu, Robert, *Lumea lui J.R.R. Tolkien*, Editura Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș, 2012;

- Lazu, Robert; Mihaela Cernăuți-Gorodețchi; Györfi-Deák György, *Enciclopedia lumii lui J.R.R. Tolkien*, Editura Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș, 2007.
- Leach, Karoline, *In the Shadow of the Dream Child: A New Understanding of Lewis Carroll*, Peter Owen Ltd., London, 1999.
- Le Goff, Jacques (ed.), *Omul medieval*, traducere de Ingrid Ilinca și Dragoș Cojocaru, *Postfață* de Alexandru-Florin Platon, Editura Polirom, Iași, 1999.
- , *Imaginarul medieval*, traducere și note de Marina Rădulescu, Editura Meridiane, București, 1991.
- Lewis, C. S., *Sfaturile unui diavol bătrân către unul mai tânăr*, traducere de Sorana Corneanu, Editura Humanitas, București, 2003;
- , *Abolirea omului*, traducere de Rodica Albu, în Rodica Albu (ed.), *Inklings, litera și spiritul*, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 2004;
- , *Marea despărțire*, traducere și note de Alexandru Macovescu, Editura Humanitas, București, 2013.;
- , *Ferigi și elefanți, și alte eseuri despre creștinism*, traducere și note de Emanuel Coțac, Prefață de Walter Hooper, Editura Humanitas, București, 2017;
- , *Despre lumea aceasta și despre alte lumi*, traducere și note de Bianca Rizzoli, Prefață de Walter Hooper, Editura Humanitas, București, 2011;
- , *Despre minuni, Cele patru iubiri, Problema durerii*, traducere de Sorin Mărculescu și Vlad Russo, Editura Humanitas, București, 2012;
- , *Surprins de bucurie*, traducere și note de Emanuel Coțac, Cuvânt înainte de Walter Hooper, Editura Humanitas, București, 2013;
- , *Creștinism, pur și simplu*, traducere de Dan Rădulescu, Editura Humanitas, București, 2004.
- Lewis, David K., *On the Plurality of Worlds*, Oxford, Blackwell, 1986.
- Liceanu, Gabriel, *Tragicul – o fenomenologie a limitei și depășirii*, Editura Humanitas, București, 2005;
- , *Despre limită*, Editura Humanitas, București, 2004;
- , *Lămuriri preliminare la Platon, Phaidros*, Editura Humanitas, București, 2006;
- , *Preliminarii la o înțelegere a demnității jocului în lumea culturii*, în Johan Huizinga, *Homo ludens*, traducere de H. R. Radian, Editura Univers, București, 1977.
- Livingston, Michael, *The Myth of the Author: Tolkien and the Medieval Origins of the Word ‘Hobbit’*, <https://dc.swosu.edu/mythlore/vol30/iss3/9>, pp. 129-146, (12 decembrie 2018).
- Lossky, Vladimir, *Vederea lui Dumnezeu*, traducere de Maria Cornelia Oros, Studiu introductiv de Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 1995.
- Lukács, Georg, *Estetica*, vol. I, traducere de Eugen Filotti și Aurora M. Nasta, studiu introductiv de N. Tertulian, Editura Meridiane, București, 1972.

- MacDonald, George, *The Fantastic Imagination*, <https://www.sfu.ca/sfublogs–archive/2012/01/The-Fantastic-Imagination/-1> (17 martie 2017);
- , *The Imagination: Its Function and Its Culture*, <https://www.george-macdonald.com/etexts/the–imagination> (17 martie 2017).
- Mac Swain, Robert/Michael Ward (editori), *The Cambridge Companion to C.S. Lewis*, Cambridge University Press, 2010.
- Magid, Annette M. (ed.), *Wilde's Wiles: Studies of the Influences on Oscar Wilde and His Enduring Influences in the Twenty-First Century*, Cambridge Scholars Publishing, 2013.
- Manlove, C.N., *C.S. Lewis: His Literary Achievement*, Macmillan, 1987;
- , *The Impulse of Fantasy Literature*, Kent State University Press, Ohio, 1983.
- Manolescu, Anca, *Locul călătorului*, Editura Paideia, București, 2002.
- Marcus, Solomon, *Paradoxul*, Editura Albatros, București, 1984.
- Marino, Adrian, *Hermeneutica ideii de literatură*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1987;
- , *Critica ideilor literare*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1974.
- Markey, Anne, *Oscar Wilde's Fairy Tales: Origins and Contexts*, Irish Academic Press, 2011;
- , *Folklore and the Fairy Tales of Oscar Wilde* (PhD Thesis), Trinity College Library Dublin, The University of Dublin, 2007.
- Mathews, Richard, *Fantasy: The Liberation of Imagination*, Routledge, New York, 2002.
- Matthews, W.E., *Mazes and Labyrinths*, Dover Publications, Inc., New York, 1970.
- May, Jon/Nigel Thrift (editori), *Timespace, Geographies of Temporality*, Routledge, 2001.
- Mărculescu, Sorin, *Câteva repere introductive la Pedro Calderón de la Barca, Viața este vis*, traducere din spaniolă, note, introducere și bibliografie de Sorin Mărculescu, Editura Humanitas, București, 2016.
- McGrath, Alister E., *The Intellectual World of C.S. Lewis*, Oxford, Blackwell, 2013.
- Michelson, Paul E., *George MacDonald and J.R.R. Tolkien on Faërie and Fairy Stories*, https://pillars.taylor.edu/inklings_forever/vol9/iss1/11, (12 decembrie 2018).
- Mihăieș, Mircea, *Narcis & Co: Oscar Wilde între oglinzi carnivore*, prefață la romanul *Portretul lui Dorian Gray*, Editura Polirom, Iași, 2001.
- Miller, Arthur, *Tragedy and the Common Man*, <https://www.researchgate.net/...tragedy...tragedy.../Miller%20...> (20 noiembrie 2017).
- Miller, David, *Gods and Games: Towards a Theology of Play*, Harper and Row, 1970.
- Miroiu, Mihai, *Prefață la Oscar Wilde, Intențiuni*, Editura Univers, București, 1972.
- Moceanu, Ovidiu, *Literă și duh*, Editura Paralela 45, București, 2003.
- Morris, David, *The Sense of Space*, (PhD Thesis), University of Toronto, 1997, www.collectionscanada.gc.ca/obj/s4/f2/dsk2/ftp02/NQ27700.pdf.
- Moseley, Charles, *J.R.R. Tolkien*, Plymouth, Northcote House, 1997.
- Motru-Rădulescu, C., *Timp și destin*, Editura Semne, București, 2008.

- Mukherji, Subha (ed.), *Thinking on Thresholds – The Poetics of Transitive Spaces*, Anthem Press, London, 2011.
- Munteanu, Romul, *Farsa tragică*, Editura Univers, București, 1989.
- Neale, Robert, *In Praise of Play*, Harper and Row, 1969.
- Nellas, Panayotis, *Omul – animal îndumnezeit, Perspective pentru o antropologie ortodoxă*, traducere și studiu introductiv de Ioan I, Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2002.
- Nemoianu, Virgil, *Un mare apologet al creștinătății: C.S. Lewis*, în *Jocurile Divinității*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1997, pp. 58-62.
- Nemoianu, Virgil/Robert Lazu (coordonatori), *Credință și imaginație*, Editura Hartmann, Arad, 2005.
- Nietzsche, Fr., *Dincolo de bine și de rău*, traducere de Victor Scoradeț, Editura Fundației Culturale *Ideea Europeană*, București, 2004.
- Nișcov, Viorica, *Ești cât povestești, o fenomenologie a basmului popular românesc*, Editura Humanitas, București, 2012.
- Oișteanu, Andrei, *Grădina de dincolo*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980.
- O'Neill, Timothy R., *The Individuated Hobbit: Jung, Tolkien and the Archetypes of Middle-Earth*, Houghton Mifflin, New York, 1979.
- Ortega Y Gasset, José, *Studii despre iubire*, traducere din spaniolă de Sorin Mărculescu, Editura Humanitas, București, 2001;
- , *Idei și credințe*, traducere de Doina Lincu, Editura Științifică, București, 1999.
- Otto, Rudolf, *Sacrul*, traducere de Ioan Milea, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002;
- , *Despre numinos*, traducere de Silvia Irimiea și Ioan Milea, Editura Humanitas, București, 2006.
- Palmer, Richard H., *Tragedy and Tragic Theory: An Analytical Guide*, Greenwood Press, Westport, Connecticut London, 1992.
- Papadache, Frida, *Câte ceva despre autorul poveștilor Alisei*, în *Peripețiile Alisei în Lumea Oglinzii*, traducere de Frida Papadache, Editura Ion Creangă, București, 1971.
- Papu, Edgar, *Existența romantică* (capitolul despre *Vis*, pp.101-113), Editura Minerva, București, 1980.
- Patapievici, H.-R., *Agonia creștinismului*, în *Partea nevăzută decide totul*, Editura Humanitas, București, 2015, pp. 117-125.
- Pavel, Toma, *Lumi ficționale*, traducere de Maria Mociorniță, Editura Minerva, București, 1992.
- Pearce, Joseph, *Tolkien, Man and Myth*, HarperCollins, London, 1998.
- Petrișor, Marcel, *Cuvânt înaintea oglinzii*, în Jurgis Baltrušaitis, *Eseu despre o legendă științifică – Oglinda – revelații, science-fiction și înșelăciuni*, traducere de Marcel Petrișor, Editura Meridiane, București, 1981.
- Petty, Anne C., *Tolkien in the Land of Heroes*, Cold Spring Harbor, NY: Cold Spring Press, 2003.
- , *One Ring To Bind Them All: Tolkien's Mythology*, University of Alabama Press, 1979.

- Philippe, Marie-Dominique, *Despre iubire*, traducere de Marius Boldor, Editura Cartimpex, Cluj-Napoca, 1999.
- Piaget, Jean, *Play, Dreams and Imitation*, Routledge, London, 1999.
- Platon, *Banchetul sau Despre iubire*, traducere, studiu introductiv și note de Petru Creția, Editura Humanitas, București, 2006;
- , *Phaidros sau Despre frumos*, traducere, lămuriri preliminare și note de Gabriel Liiceanu, Editura Humanitas, București, 2006;
- , *Phaidon sau Despre suflet*, traducere de Petru Creția, Editura Humanitas, București, 2006.
- Pleșu, Andrei, *Parabolele lui Iisus, Adevărul ca poveste*, Editura Humanitas, București, 2015;
- , *Despre îngeri (Lumea ca oglindă, pp.185-188 și Imaginalul și oglinzile, pp. 57-65)*, Editura Humanitas, București, 2005.
- Propp, V.I., *Morfologia basmului*, traducere de Radu Nicolau, studiu introductiv și note de Radu Niculescu, Editura Univers, București, 1970;
- , *Rădăcinile istorice ale basmului fantastic*, traducere de Radu Nicolau, prefață de Nicolae Roșianu, Editura Univers, București, 1973.
- Pseudo-Areopagitul, Dionisie, *Despre numele divine*, traducere de Cicerone Iordăchescu și Theofil Simenschy, postfață de Ștefan Afloroaei, Editura Institutul European, Iași, 1993.
- Rabkin, Eric, *The Fantastic in Literature*, Princeton University Press, 1976.
- Rackin, Donald, *Alice's Adventures in Wonderland and Through the Looking-Glass: Nonsense, Sense, and Meaning*, Twayne Publishers, New York, 1991;
- , *Alice's Adventures in Wonderland: A Critical Handbook*, Wadsworth, 1969.
- Ralea, Catinca, *Cuvânt înainte*, în J.R.R. Tolkien, *O poveste cu un hobbit*, Editura Ion Creangă, București, 1975.
- Rank, Otto, *Mitul nașterii eroului, o interpretare psihologică a mitologiei*, traducere de Monica Medeleanu, Editura Herald, București, 2012.
- Relph, E., *Place and Placelessness*, Pion Limited, London, 1976.
- Ries, Julien, *Sacrul în istoria religioasă a omenirii*, traducere de Roxana Utale, Editura Polirom, Iași, 2000.
- Robinson, C. Neil, *Good and Evil in Popular Children's Fantasy Fiction*, în *English in Education*, 37, nr.2/2003, pp. 29-36.
- Rodari, Gianni, *Gramatica fanteziei*, traducere de Gheorghe Anca, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1980.
- Ronen, Ruth, *Possible Worlds in Literary Theory*, Cambridge University Press, 1994.
- Roșca, D.D., *Existența tragică*, Editura Științifică, București, 1968.
- Roșianu, Nicolae, *Stereotipia basmului*, Editura Univers, București, 1970.
- Rougemont, Denis de, *Iubirea și Occidentul*, traducere și note de Ioana Feodorov, introducere de Virgil Câdea, Editura Univers, București, 2000;

- , *Partea diavolului*, traducere de Mircea Ivănescu, Editura Humanitas, București, 2006.
- Rudică, Tiberiu/Daniela Costea, *Aspecte psihologice în mituri, legende și credințe populare*, Editura Polirom, Iași, 2003.
- Rusu, Liviu, *Logica frumosului*, Editura Universității „Regele Ferdinand I”, Cluj, 1946.
- Ruști, Doina, *Dicționar de teme și simboluri din literatura română*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2002.
- Rosebury, Brian, *Tolkien: A Cultural Phenomenon*, Palgrave Macmillan, London, 2003.
- Sandner, David, *The Fantastic Sublime: Romanticism and Transcendence in Nineteenth Century Children's Fantasy Literature*, Greenwood Press, 1996.
- Santarcangeli, Paolo, *Cartea labirinturilor, istoria unui mit și a unui simbol*, vol. I-II, traducere de Crișan Toescu, cuvânt înainte de Grigore Arbore, Editura Meridiane, București, 1974.
- Scheidt, Déborah, *The Tragic Mode in Oscar Wilde's Fairy Tales*, <https://www.yumpu.com/en/document/view/51608637/the-tragic-mode-in-oscar-wildes-fairy-tales-deborah-3> (20 noiembrie 2017).
- Schopenhauer, Arthur, *Eseu despre liberul arbitru*, traducere de Alexandru Diaconu, Editura Antet, București, f.a.
- Scull, Christina/Wayne C. Hammond, *The J.R.R. Tolkien Companion and Guide*, Houghton Mifflin, 2006;
- , *The Lord of the Rings: A Reader's Companion*, HarperCollins, London, 2005.
- Seeman, Chris, *Tolkien's Revision of the Romantic Tradition*, *Mythlore*, vol. 21/nr.2/1996, pp. 73-83.
- Shippey, Tom, *The Oxford Book of Fantasy Stories*, Oxford University Press, 2003.
- , *The Road to Middle-earth*, HarperCollins, London, 1992.
- , *J.R.R. Tolkien: Author of the Century*, Houghton Mifflin, Boston, 2002.
- , *Tolkien as a Post-War Writer*, <https://dc.swosu.edu/mythlore/vol30/iss3/9>, pp.84-93, (12 decembrie 2018).
- Sîmbotin, Dan Gabriel, *Imaginarul, construcția și deconstrucția lumii*, Editura Institutul European, Iași, 2016.
- Sîncu, Alex., *Prefață la Tz. Todorov, Introducere în literatura fantastică*, Editura Univers, București, 1973.
- Snider, Clifton, *On the Loom of Sorrow: Eros and Logos in Oscar Wilde's Fairy Tales*, <https://web.csulb.edu/~csnider/wide.fairy.tales.html> (20 noiembrie 2017);
- , *Everything is Queer Today: Lewis Carroll's Alice through the Jungian Looking-Glass*, https://web.csulb.edu/~csnider/Lewis_Carroll.html (5 martie 2018).
- Spărișu, Mihai I., *Resurecția lui Dionysos, Jocul și dimensiunea estetică în discursul filosofic și științific modern*, traducere și postfață de Ovidiu Verdeș, Editura Univers, București, 1997.

- Starobinski, Jean, *Relația critică* (capitolul *Imperiul imaginarului – jaloane pentru o istorie a conceptului de imaginație*, pp.158-224), traducere de Alexandru George, prefață de Romul Munteanu, Editura Univers, București, 1974.
- Susina, Jan, *The Place of Lewis Carroll in Children's Literature*, Routledge, New York and London, 2010.
- Talbot, Norman, *Where Do Elves Go To? Tolkien and a Fantasy Tradition*, *Mythlore*, vol. 21/nr.2/1996, pp. 94-106.
- Tecușan, Manuela, *Lămuriri preliminare la Platon, Phaidon sau Despre suflet*, Editura Humanitas, București, 2006.
- Tillich, Paul, *Curajul de a fi*, traducere de Sorin Avram Vîrtop, Editura Herald, București, 2007.
- Todorov, Tzvetan, *Introducere în literatura fantastică*, traducere de Virgil Tănase, prefață de Alex. Sîncu, Editura Univers, București, 1973.
- Tolkien, J.R.R., *On Fairy Stories*, în *The Monsters and the Critics and Other Essays*, George Allen and Unwin, London, 1983.
- Tomașevski, Boris, *Teoria literaturii. Poetica*, traducere de Leonida Teodorescu, Editura Univers, București, 1973.
- Toplean, Adela, *Pragul și neantul* (capitolul *Lumea de Dincolo, între născocire și mysterium tremendum*, pp. 100-118), Editura Polirom, Iași, 2006.
- Unamuno, Miguel de, *Despre sentimentul tragic al vieții*, traducere și note de Constantin Moise, postfață de Dana Diaconu, Editura Institutul European, Iași, 1995.
- Ursache, Petru, *Forme ale imaginarului (Fantasticul)*, pp. 266-273), în *Prolegomene la o estetică a folclorului*, Editura Cartea Românească, București, 1980.
- Van Genep, Arnold, *Rituri de trecere*, traducere de Lucia Berdan și Nora Vasilescu, studiu introductiv de Nicolae Constantinescu, postfață de Lucia Berdan, Editura Polirom, Iași, 1996; -----, *Formarea legendelor*, traducere de Lucia Berdan și Crina Ioana Berdan, studiu introductiv de Petru Ursache, postfață de Lucia Berdan, Editura Polirom, Iași, 1997.
- Vlăduțescu, Gh., *Filosofia legendelor cosmogonice românești*, Editura Minerva, București, 1982.
- Vaucher, André, *Spiritualitatea Evului Mediu Occidental*, traducere de Doina Marian și Daniel Barbu, postfață de Daniel Barbu, Editura Meridiane, București, 1994.
- Vrabie, Gheorghe, *Structura poetică a basmului*, Editura Academiei R.S.R., 1975.
- Ward, Michael, *Planet Narnia: The Seven Heavens in the Imagination of C.S. Lewis*, Oxford University Press, 2008; -----, *The Narnia Code*, Tyndale, 2010.
- Weil, Simone, *Forme de iubire implicită a lui Dumnezeu*, traducere din franceză, note și introducere de Anca Manolescu, Editura Humanitas, București, 2005.
- Weston, Jessie, *From Ritual to Romance*, Cosimo Classics, New York, 2005.

- Wilde, Oscar, *De Profundis*, traducere și note de Magda Teodorescu, prefață de Mircea Mihăieș, Editura Polirom, Iași, 2004;
- , *Intențiuni*, traducere de Mihai Rădulescu, prefață de Mihai Miroiu, Editura Univers, București, 1972;
- Williams, Rowan D., *The Lion's World: A Journey into the Heart of Narnia*, Oxford University Press, 2012.
- Wunenburger, Jean-Jacques, *Sacrul*, traducere, note și studiu introductiv de Mihaela Căluț, postfață de Aurel Codoban;
- , *Viziuni în oglindă*, în *Viața imaginilor*, traducere de Ionel Bușe, Editura Cartimpex, Cluj, 1998, pp. 116-129.
- Zimmer, Heinrich, *Regele și cadavrul, Povestiri despre biruința sufletului asupra răului*, traducere de Sorin Mărculescu, Editura Humanitas, București, 2007.
- Zipes, Jack, *Oscar Wilde's Tales of Illumination*, în *When Dreams Came True: Classical Fairy Tales and Their Tradition*, Routledge, London, 2013, pp.167-173;
- , *Fairy Tales and the Art of Subversion*, Routledge, New York, 2006;
- , *The Irresistible Fairy Tale: The Cultural and Social History of a Genre*, Princeton University Press, 2012;
- , *Why Fairy Tales Stick: The Evolution and Relevance of a Genre*, Routledge, New York and London, 2006;
- , (ed.) *The Oxford Companion to Fairy Tales*, Oxford University Press, 2000.

